

Podsumowanie monitoringów partnerskich projektów szkół realizowanych w ramach programu Comenius w roku szkolnym 2007/2008

opracowanie Agnieszka Fijałkowska

Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, luty 2009

SPIS TREŚCI

Wstęp	3
Ewaluacja i monitorowanie	4
Prezentacja narzędzia badawczego – Arkusza obserwacji stanu i przebiegu realizacji projektu	5
Prezentacja struktury raportu wojewódzkiego	6
<i>Efekty realizacji projektów Comeniusa</i>	7
Prezentacja wyników obserwacji – omówienie wniosków	7
Prezentacja materiału źródłowego	9
<i>Prezentacja przykładu raportu wojewódzkiego</i>	16
Załącznik	33
Arkusze Obserwacji Stanu i Przebiegu Realizacji Projektu	33

Wstęp

Program Comenius jest częścią programu „Uczenie się przez całe życie”, który został ustanowiony na lata 2007-13 przez Komisję Europejską w dziedzinie edukacji i szkoleń w celu realizowania strategii lizbońskiej.

Program Comenius realizuje następujące cele:

- Rozwijanie wiedzy o różnorodności kultur i języków europejskich oraz zrozumienia jej wartości wśród młodzieży i kadry nauczycielskiej;
- Pomaganie młodym ludziom w nabyciu podstawowych umiejętności i kompetencji życiowych niezbędnych dla rozwoju osobistego, przyszłego zatrudnienia i aktywnego obywatelstwa;

(...)

A także:

- Poprawa pod względem jakościowym i ilościowym mobilności, w których uczestniczą uczniowie i kadra nauczycielska z różnych państw członkowskich, tak aby objąć wspólnymi działaniami oświatowymi w okresie trwania programu przynajmniej 3 miliony uczniów;
- Zachęcanie do nauki nowożytnych języków obcych;
- Wspieranie tworzenia innowacyjnych i opartych na technologiach informacyjno-komunikacyjnych (TIK) treści, usług, metodologii uczenia się przez całe życie;
- Wspieranie poprawy metod dydaktycznych i zarządzania szkołami;

(...)

W programie Comenius biorą udział kraje członkowskie Unii Europejskiej, a także Islandia, Liechtenstein, Norwegia i Turcja.

Do programu Comenius mogą przystąpić placówki publiczne i niepubliczne funkcjonujące w systemie oświaty, które realizują obowiązek przedszkolny, szkolny i obowiązek nauki.

W ramach programu Comenius placówki z w/w krajów współpracują ze sobą realizując wspólne projekty edukacyjne, które mogą się koncentrować wokół zadań wykonywanych przez uczniów pod kierunkiem nauczycieli lub wymiany doświadczeń nauczycieli związanych z dydaktyką, profilaktyką, działaniami wychowawczymi, zarządzaniem placówką.

Realizacja każdego z partnerskich projektów Comeniusa związana jest z wizytami uczniów i nauczycieli w placówkach partnerskich.

Instytucją, która odpowiada za realizację m. in. programu Comenius w Polsce jest Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, która pełni funkcję Narodowej Agencji programu. Ona to zobowiązana jest do stałego monitorowania jakości projektów Comeniusa.

Temu celowi służy:

- ocena raportów końcowych z realizacji projektów przesyłanych do Narodowej Agencji przez szkoły,
- audyty finansowe i merytoryczne w szkołach przeprowadzane przez Narodową Agencję
- oraz monitoringi realizowanych projektów prowadzone przez współpracujących z Narodową Agencją wojewódzkich koordynatorów programu Comenius.

Niniejsza publikacja przedstawia podsumowanie raportów z monitoringów sporządzonych przez koordynatorów wojewódzkich programu w zakresie obserwacji przebiegu projektów i uzyskanych przez szkoły efektów ich realizacji. Podsumowanie dotyczy projektów realizowanych w roku szkolnym 2007/2008.

Zebrane w trakcie monitoringów dane i powstałe na tej podstawie raporty wojewódzkie pozwalają ocenić prawidłowość realizacji projektów i rezultaty, jakie projekty Comeniusa przyniosły dla szkoły, uczniów, nauczycieli i środowiska lokalnego.

W roku 2008 koordynatorzy wojewódzcy przeprowadzili łącznie 132 monitoringi dotyczące projektów realizowanych w roku szkolnym 2007/2008. W oparciu o monitoringi sporządzili 14 raportów wojewódzkich.

Tabela I

Liczba monitoringów wykonanych w poszczególnych województwach

Lp.	Województwo	Koordynator wojewódzki	Liczba monitoringów
1	dolnośląskie	Małgorzata Petkov	10
2	kujawsko-pomorskie	Izabela Dębek	9
3	lubelskie	Ryszard Kozłowski	7
4	łódzkie	Ewa Sobór	10
5	małopolskie	Magdalena Żółkiewicz	12
6	mazowieckie	-	0
7	opolskie	Halina Pilarz	6
8	podkarpackie	Barbara Wal	10
9	podlaskie	Jolanta Lenkiewicz-Broda	10
10	pomorskie	Renata Matys	10
11	śląskie	Joanna Sobotnik	10
12	świętokrzyskie	Maciej Długosz	10
13	warmińsko-mazurskie	Ewa Nosowicz	10
14	wielkopolskie	Jarosław Biegała	8
15	zachodniopomorskie	Agnieszka Bekas	10
16	lubuskie	Radosław Wróblewski	0
ŁĄCZNIE			132

Narodowa Agencja programu Comenius chciałaby serdecznie podziękować naszym wojewódzkim koordynatorom i trenerom, których trud złożył się na zgromadzenie materiału pozwalającego ocenić osiągnięcia szkół wypracowane dzięki uczestnictwu w projektach partnerskiej współpracy szkół europejskich.

Ewaluacja i monitorowanie

Oceniając przebieg i rezultaty realizowanych w ramach funduszy publicznych europejskich projektów szkolnych, a więc oceniając efektywność wykorzystania przeznaczonych na ten cel środków publicznych, posługujemy się takimi działaniami jak monitorowanie czy ewaluacja. Przytoczmy tutaj za *Słownikiem tematycznym ewaluatora (Maria Wójcicka, UW 2001)* definicje stosowanych w programie pojęć.

Monitorowanie - pojęcie przeniesione z nauk o zarządzaniu na grunt instytucji edukacyjnych, używane do określenia regularnego śledzenia zmian (ilościowych i jakościowych) oraz porównywania osiągniętych wyników z założonymi. Proces monitorowania obejmuje gromadzenie w sposób ciągły (w określonym przedziale czasu) danych oraz ich analizę, porównywanie uzyskanych informacji z wcześniejszymi, oraz zakładanymi. Umożliwia obserwację zachodzących zmian oraz ocenę, czy zmiany te idą w pożądanym (założonym) kierunku.

Ewaluacja - pojęcie oznaczające systematyczne badanie wartości albo cech konkretnego programu, działania bądź obiektu z punktu widzenia przyjętych kryteriów w celu jego usprawnienia, rozwoju lub lepszego rozumienia.

Prezentacja narzędzia badawczego – Arkusza obserwacji stanu i przebiegu realizacji projektu

Spełniając wymóg dokonania oceny prowadzonego programu przygotowaliśmy narzędzie badawcze Arkusz obserwacji stanu i przebiegu projektu.

Przystępując do ewaluacji konkretnego przedsięwzięcia zaprojektowaliśmy dla niego w Narodowej Agencji i uzgodniliśmy z koordynatorami wojewódzkimi podstawowe elementy ewaluacji, czyli:

- obszar ewaluacji (tu realizacja europejskich projektów prowadzonych w szkołach w ramach programu Comenius);
- przedmiot ewaluacji (tu konkretny projekt dofinansowany w ramach akcji Comenius stosując metodę studium przypadku –case study);
- pytania kluczowe (pozwalające uzyskać informacje **istotne** dla dokonania oceny zakładanych w programie efektów);
- kryteria (tu przyjęte dla oceny jakości projektu programu Comenius takie jak:
  - zgodność treści projektu i metod jego realizacji z celami zakładanymi w projekcie,
  - adekwatność produktów końcowych wytworzonych w projekcie do zakładanych celów,
  - adekwatność uzyskanych efektów końcowych do założeń programu czyli oczekiwanego wpływu projektu na uczniów, nauczycieli, szkołę i środowisko lokalne,
  - sprawność (prawidłowość) organizacyjna: zarządzanie projektem, autoewaluacja, współpraca ze szkołami partnerskimi – w tym wizyty partnerskie, upowszechnianie wyników osiągniętych w projekcie i ich wykorzystanie czyli waloryzacja;

Metody zbierania danych:

- obserwacja zajęć,
- analiza dokumentów – prowadzonej dokumentacji działań w projekcie i wypracowanych produktów końcowych,
- wywiady ze szkolnym koordynatorem projektu, dyrektorem, nauczycielami pracującymi w projekcie, uczniami, ewentualnie przedstawicielem rodziców czy władz samorządowych;

Po zebraniu danych metodami wymienionymi powyżej i uzyskaniu odpowiedzi na pytania kluczowe ewaluator przedstawił w *Arkuszu obserwacji* wnioski z wizyty monitorującej.

Prezentacja struktury raportu wojewódzkiego

Raport Wojewódzki z Obserwacji Stanu i Przebiegu Realizacji Projektów Comeniusa w danym województwie, sporządzony przez koordynatora wojewódzkiego zawiera :

1. Cel przeprowadzonych obserwacji

Obserwacja miała na celu dokonanie przeglądu i oceny stanu, i przebiegu realizacji projektów prowadzonych przez szkoły na terenie województwa w ramach programu Comenius.

2. Założenia metodologiczne i organizacja monitoringu w województwie

a) Przedmiot monitoringu

b) Kryteria prowadzonego monitoringu

c) Kryteria wyboru szkół (projektów do obserwacji)

d) Dane dotyczące monitorowanych projektów – liczba i typ szkół realizujących projekty objęte monitoringiem, typ projektów, rok realizacji

e) Omówienie zastosowanego narzędzia – metody badawczej

Obserwacja prowadzona była z zastosowaniem przygotowanego przez Narodową Agencję po konsultacji z koordynatorami wojewódzkimi Arkusza obserwacji stanu i przebiegu realizacji projektu. Do raportu dołączone zostały wypełnione Arkusze obserwacji.

f) Przebieg monitoringu w poszczególnych szkołach – opis organizacji zbierania danych

3. Prezentację wyników obserwacji (wg pytań kluczowych)

a) Analiza - przedstawienie zebranych danych według pytań kluczowych zawartych w Arkuszu obserwacji , opisanie danych według obszarów zagadnień ujętych w Arkuszu, bez rozbicia na poszczególne szkoły, wydobywając różnice między szkołami

b) Omówienie ocen uzyskanych przez poszczególne szkoły

4. Wnioski (podsumowanie dokonanych obserwacji)

a) Synteza – stwierdzone na badanych przykładach efekty, rezultaty programu w danym województwie (osiągnięcia szkół, znaczenie pracy w projekcie dla uczniów, kadry, miejsce projektu w pracy szkoły, wnioski z wywiadu finansowego

b) Obserwacje dotyczące oryginalności - innowacyjności, działań godnych upowszechnienia

c) Trudności w realizacji projektu

5. Rekomendacje Narodowej Agencji

a) Umożliwiający Agencji doskonalenie zarządzania informacją o programie i współpracę ze szkołami już realizującymi projekty

b) Potrzeby koordynatorów wojewódzkich związane z rozwojem programu

6. Załączniki do raportu

- Wzór Arkusza obserwacji stanu i przebiegu realizacji projektu

- Wypełnione arkusze obserwacji

Efekty realizacji projektów Comeniusa

Obserwacja realizacji projektów Comeniusa w roku szkolnym 2007/2008 w oparciu o przeprowadzone w szkołach monitoringi pozwoliła koordynatorom wojewódzkim sformułować wnioski, które zawarli w raportach wojewódzkich.

Poniżej przytoczymy wybrane fragmenty zaczerpnięte z raportów przedstawiające osiągnięcia szkół realizujących projekty Comeniusa. Przedmiot refleksji stanowiły takie zagadnienia jak: wpływ pracy w projekcie na szkołę, uczniów, nauczycieli i środowisko lokalne czy prawidłowość organizacji pracy w projekcie i jego miejsca w szkole jako instytucji.

Prezentacja wyników obserwacji – omówienie wniosków

Przeprowadzone monitoringi pozwoliły koordynatorom na sformułowanie wniosków dotyczących wpływu uczestnictwa w projekcie na pracę szkoły. W przedstawionych poniżej wynikach obserwacji dokonanej przy pomocy Arkusza obserwacji koordynatorzy wskazują na zmiany jakościowe jakie zaszły dzięki realizacji projektu w podanych niżej obszarach pracy szkoły:

1. **Organizacja życia szkoły** – koordynatorzy wskazują na wprowadzenie nowych zajęć, zmiany w sposobie zarządzania szkołą, jej promocji. Istotne są zmiany na płaszczyźnie interpersonalnej między dyrekcją a nauczycielami i między samymi nauczycielami – następuje integracja zespołu.
2. **Program wychowawczy i profilaktyczny szkoły** – na ten temat w raportach z monitoringów za lata 2007/2008 nie pojawiło się wiele informacji. W jednym z raportów wskazano na integrację działań projektowych z wychowawczymi działaniami prowadzonymi przez szkołę.
3. **Program dydaktyczny szkoły** – koordynatorzy zwracają uwagę na nowe techniki i metody pracy z uczniami – stosowanie w większym zakresie metod aktywizujących. Wskazują na wymierne efekty jakie przynosi nauka poprzez działanie. W wielu szkołach nauczyciele wprowadzili własne programy nauczania dbając interdyscyplinarny charakter nauczania, również poprzez szersze wykorzystanie ścieżek edukacyjnych.
4. **Rozwój kompetencji uczniów** – koordynatorzy podkreślają ze szczególną mocą wzrost kompetencji językowych związanych z codzienną komunikacją oraz poznanie słownictwa z dziedzin związanych z realizacją projektu. Wzrosły także umiejętności interpersonalne uczniów, ich samodzielność, otwartość i chęć do podejmowania współpracy.
5. **Rola uczniów w projekcie** – We wszystkich raportach koordynatorzy wskazują na duże zaangażowanie uczniów w wykonywanie prac projektowych, w efekcie czego wzrosła ich samodzielność, zaangażowanie, otrzymali możliwość wykazania się swoimi zdolnościami. Natomiast niewiele uwag w raportach poświęconych zostało np. zakresowi decyzji jakie podejmowali uczniowie w ramach realizowanych projektów.

6. **Rozwój kompetencji nauczycieli** – Nauczyciele również, podobnie jak uczniowie, rozwinęli swoje kompetencje językowe. Nastąpił także rozwój umiejętności związanych z wykorzystaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych. Nauczyciele doskonalili sposób pracy metodą projektu. Współpraca międzynarodowa z innymi szkołami spowodowała rozwój umiejętności współpracy, rozwiązywania konfliktów, zarządzania zespołem.
7. **Współpraca między nauczycielami i uczniami** – Nastąpiła poprawa relacji interpersonalnych, zastosowano bardziej efektywne sposoby przekazywania informacji, wzrosło zaangażowanie i motywacja związane z realizacją zadań projektowych. Sposób zarządzania projektem określano jako przyjazny.
8. **Współpraca ze środowiskiem lokalnym** – Koordynatorzy zwracają uwagę na ściślejszą współpracę z rodzicami, z władzami samorządowymi, z organizacjami i instytucjami, która nastąpiła w efekcie realizacji projektów, a także wzrost prestiżu i popularności szkoły w środowisku.
9. **Rola wizyt partnerskich w projekcie** – Koordynatorzy podkreślają znaczenie nawiązania współpracy ze szkołami europejskimi, wymiany doświadczeń, motywacji do nauki języków obcych, a więc konkretnych rezultatów uczestnictwa nauczycieli i uczniów w wizytach, jak również wpływu wizyty szkół partnerskich na szkołę polską. Ponadto podkreślają kluczową rolę wizyt dla samej realizacji projektu – sprawnego nim zarządzania i możliwości upewnienia się, że projekt jest dobrze realizowany.
10. **Sposób oceny projektu, autoewaluacja** – Koordynatorzy zwracali uwagę na fakt dokonywania oceny projektu. Najczęściej stosowaną metodą ewaluacji była ankieta. Stosowano także metodę obserwacji czy używano uczniowskiego portfolio dla celów zbadania rozwoju wiedzy i umiejętności uczniów. Niektóre szkoły oceniały efekty pracy na poszczególnych etapach realizacji projektu. Wyniki ewaluacji były przedmiotem dyskusji.
11. **Upowszechnianie projektu** – Koordynatorzy wskazują na dzielenie się wynikami projektu, jego rzeczywistą promocję, nagłaśnianie pracy w projekcie poprzez zorganizowane przez szkołę spotkania, publikacji skierowanych do określonych grup odbiorców.
12. **Produkty końcowe** – Koordynatorzy podkreślali różnorodność, pomysłowość, atrakcyjność oraz wysoki poziom merytoryczny i estetyczny produktów końcowych, które powstały w wyniku europejskiej współpracy: materiałów multimedialnych, materiałów audiowizualnych, prac plastycznych, rękodzieła, przedstawień teatralnych, prac literackich, baz danych, przewodników, programów autorskich, scenariuszy lekcji czy różnego typu pomocy dydaktycznych, które będą wykorzystywane również po zakończeniu realizacji projektów.
13. **Praktyczne przykłady wykorzystania rezultatów projektu i możliwości zastosowania ich w przyszłości** – Wypracowane w projektach produkty końcowe i osiągnięte rezultaty służą nie tylko uczestnikom projektu, ale stają się trwałym

elementem dorobku szkoły, wdrażane są do praktyki szkolnej a także mogą być wykorzystane przez inne szkoły.

Prezentacja materiału źródłowego

Przytaczamy poniżej wybór materiału źródłowego zaczerpnięty z raportów wojewódzkich. Przedstawiamy sformułowane przez koordynatorów wnioski odnoszące się do wpływu projektu na pracę szkoły w poszczególnych obszarach jej działania.

Organizacja życia szkoły

Pięć, spośród dwunastu badanych projektów, wpłynęło na sposób zarządzania szkołą. Spowodowały one m.in.:

- wzbogacenie i uatrakcyjnienie oferty szkoły (nowe kierunki kształcenia)
- modyfikację działań promocyjnych szkoły
- zwiększenie demokratyzacji w zarządzaniu
- ulepszenie planowania pracy

[Raport 4]

We wszystkich szkołach w prace nad projektem zaangażowana jest duża grupa nauczycieli, w niektórych przypadkach można powiedzieć, że są to wszyscy zatrudnieni nauczyciele (szczególnie dotyczy to małych wiejskich szkół. Dyrektorzy szkół podkreślali, że poprzez wspólne działania nauczyciele mają okazję do lepszego poznania, wymiany doświadczeń i okazywania sobie wzajemnej pomocy.

[Raport 5]

(...) realizacja projektu, który zawsze jest interdyscyplinarny, wypełnia zadania ścieżek edukacyjnych. Nauczyciele modyfikują swoje roczne plany pracy dydaktycznej i uwzględniają w nich tematykę i działania projektowe.

[Raport 11]

Program wychowawczy i profilaktyczny szkoły

Udział w realizacji projektów przyczynił się do tego, że szkoły przystąpiły do licznych programów, m. in. do ogólnopolskiego programu: Szkoła bez przemocy. W czasie wizyt roboczych uczestnicy porównywali sposoby oceniania uczniów, programy dotyczące profilaktyki, wychowania. Realizacja projektów bardzo pomogła szkołom w realizacji Rządowego Programu „Zero tolerancji dla przemocy w szkole”. Integrowała różne środowiska wokół zadań programu i projektu. Znalazła pełne odzwierciedlenie w rzeczywistości szkolnej.

[Raport 3]

Program dydaktyczny szkoły

Godne podkreślenia jest stosowanie przez nauczycieli metod aktywizujących uczniów w czasie realizacji poszczególnych zadań związanych z projektem. Występuje to we wszystkich badanych przypadkach, w różnym jednak zakresie. Najczęściej występują następujące metody: gry, posługiwanie się pocztą elektroniczną, przygotowywanie prezentacji multimedialnych, filmów, plakatów, wycieczki edukacyjne. Stosowana

podczas realizacji projektów nauka poprzez działanie przynosi wymierne efekty w rozwoju wielu kompetencji u uczniów. W jednej ze szkół odbywają się comiesięczne konferencje on-line między nauczycielami oraz między uczniami szkół. Inna natomiast szkoła zorganizowała warsztaty artystyczne z zatrudnieniem w tym celu wykwalifikowanej kadry.

[Raport 7]

Realizacja czterech projektów zaowocowała powstaniem różnych innowacji pedagogicznych. Były to nowe formy zajęć obowiązkowych lub nadobowiązkowych (np. klub uczniowski), projekty stały się również platformą realizacji ścieżek edukacyjnych, wzbogaciły i poszerzyły treści kształcenia, nadając całemu procesowi edukacyjnemu wymiar europejski. Kontakty ze szkołami partnerskimi za granicą zainspirowały nauczycieli do korzystania ze zdobytych doświadczeń, do tworzenia własnych programów nauczania, do innowacji programowych i poszukiwania nowych sposobów pracy na lekcjach i poza nimi.

[Raport 4]

W większości projekty są realizowane w ramach zajęć edukacyjnych z kilku przedmiotów, zajęć dodatkowych i pozalekcyjnych. Wszystkie projekty miały charakter interdyscyplinarny. Charakteryzowała je różnorodność obowiązkowych i dodatkowych zajęć edukacyjnych, w ramach których realizowane są poszczególne etapy danego projektu. (...) Zajęcia edukacyjne zyskiwały odpowiednio charakter językowy, regionalny, kulturalny, patriotyczny, europejski, informacyjny, artystyczny.

[Raport 3]

Rozwój kompetencji uczniów

Realizacja projektów dała możliwość praktycznej nauki języka obcego realizowanej poprzez wspólną pracę młodzieży nad wybranym zagadnieniem oraz posługiwania się językiem obcym w sytuacjach życia codziennego. Uczniowie rozwinęli swoje kompetencje komunikacyjne i wzbogacili słownictwo o terminologię specjalistyczną.

[Raport 6]

Uczniowie przekonali się do nauki języków obcych. Projekt ukazał im jej sens i znaczenie. Duże postępy z języka obcego zrobili uczniowie szkoły specjalnej.

Projekt był okazją do poznania słownictwa z dziedzin związanych z projektem (matematyki, biologii, ekologii, literatury, sztuki, kultury) oraz słownictwa fachowego w języku angielskim i formuł używanych w języku pisanym. Uczniowie zdobyli doświadczenia w zakresie wykonywania tłumaczeń.

Uczniowie komunikowali się w języku obcym w sytuacjach życia codziennego za granicą i podczas wizyty gości z zagranicy w Polsce.

(...) Projekt uczył, jak pokonywać bariery komunikacyjne. Pozwolił rozwinąć umiejętności komunikacyjne.

[Raport 9]

Uczestnicy projektów poszerzali swoją wiedzę ogólną, nabywali umiejętność indywidualnego zdobywania wiedzy i wykorzystania jej w praktyce, uczyli się samodzielności, radzenia sobie w trudnych sytuacjach, dyscypliny i operatywności. Uczniowie rozwijali swoje umiejętności interpersonalne, uczyli się otwartości, współpracy i tolerancji. Zyskiwali pewność siebie i dowartościowanie własnej osoby.

Działając charytatywnie rozwijali swoją wrażliwość na sytuację ludzi potrzebujących pomocy. Uczniowie podejmowali również trudne tematy, jak migracja i jej aspekty, religia i jej wpływ w poszczególnych krajach, ksenofobia i nietolerancja. Poszerzali swoją wiedzę o Unii Europejskiej. Uczyli się tolerancji i otwartości.

[Raport 1]

Wszystkie poddane obserwacji projekty są interdyscyplinarne. Przesądza o tym ich niejednorodna, złożona tematyka, rozległe cele, realizacja zaplanowanych działań na wielu zajęciach szkolnych, a przede wszystkim stwarzanie uczestnikom możliwości nabywania umiejętności określonych jako „międzyprzedmiotowe” w podstawie programowej kształcenia ogólnego.

[Raport 6]

Rola uczniów w projekcie

Uczniowie pracowali metodami aktywizującymi, zarówno indywidualnie jak i w grupach. Zostali zmobilizowani do przeprowadzania szkolnych imprez tak, aby życie szkoły było bardziej urozmaicone, sami podejmowali ważne decyzje i ponosili za nie odpowiedzialność. Zawsze jednak mogli liczyć na wsparcie nauczycieli. Wspólnie z nimi planowali co chcą pokazać swoim kolegom w szkołach partnerskich podczas wspólnych spotkań.

[Raport 13]

We wszystkich projektach uczniowie chętnie angażowali się w ich realizację. Utrzymywali kontakty mailowe z partnerami, wykonywali prace związane z projektem, z własnej inicjatywy spotykali się po lekcjach w celu przedyskutowania realizacji zadań. W wielu przypadkach sami uczniowie tłumaczyli wytworzone materiały na język roboczy projektu.

[Raport 6]

Rozwój kompetencji nauczycieli

Dzięki kontaktom bezpośrednim nauczyciele zdobywali wiedzę na temat funkcjonujących w innych krajach metod nauczania, doskonalili swoje umiejętności organizacyjne. Wykorzystywali w swojej pracy różne ciekawe pomysły i rozwiązania podpatrzone w szkołach partnerów. W niektórych szkołach wprowadzono nowe metody i pomysły prowadzenia zajęć lekcyjnych.

[Raport 7]

Nauczyciele coraz powszechniej zaczęli używać komputerów, projektora multimedialnego, tworzyli prezentacje Power Point.

[Raport 1]

Dyrektorzy i nauczyciele (...) rozwijają swoje kompetencje językowe i umiejętności posługiwania się technologią informacyjną, umiejętność wspólnej pracy metodą projektu. Chętnie uczestniczą w kursach językowych, informatycznych, konferencjach, warsztatach. W pracy wychowawczej zwracają większą uwagę na uczenie otwartości, tolerancji i odpowiedzialności. Koordynując i kontrolując prace uczniów poszerzyli swoją wiedzę na temat regionu i miejscowości, w których pracują. Widoczna jest integracja zespołów nauczycieli, wzrost motywacji do pracy. W związku z realizacją projektu wzbogacił się

również warsztat ich pracy, zwłaszcza nauczycieli języków obcych i informatyki. Mieli okazję do dalszego rozwoju zawodowego. Realizacja projektu umożliwiła zaangażowanym nauczycielom uzyskanie satysfakcji z pracy, zmierzenie się z nowymi wyzwaniami pedagogicznymi i odejście od codziennej rutyny zawodowej. Podczas prac w projekcie budowany był klimat współpracy w grupie, powstały bliższe relacje interpersonalne pomiędzy nauczycielami.

[Raport 6]

Projekty wpływają na rozwój komunikacji interpersonalnej. Uczą nauczycieli współpracy, mediacji, rozwiązywania konfliktów, zarządzania zespołem. Poprawiają przepływ informacji w szkole. Projekty wpływają na demokratyzację zarządzania, upowszechniają kolegalność, przyczyniają się do rozwoju partnerskich relacji w szkole. Następuje delegowanie odpowiedzialności na nauczycieli.

Projekty przyczyniają się do przełamania barier psychologicznych u nauczycieli, związanych z nowymi wyzwaniami. Nauczyciele uczą się samodzielności, zdobywają umiejętności organizacyjne. Następuje wzrost ich motywacji i zaangażowania, wyzwala się przedsiębiorczość i kreatywność. Projekty wpływają na aktywizację, wzbudzają zainteresowanie u nauczycieli w nim nieuczestniczących, zachęcają do udziału w innych programach i projektach.

Program pozwala też nauczycielom na samorealizację, podejmowanie własnych inicjatyw.

[Raport 9]

Współpraca między nauczycielami i uczniami

Stwierdzono, że wszystkie badane projekty bardzo dobrze przysłużyły się integracji społeczności szkolnych. O integrującej roli badanych projektów świadczą:

- efektywna współpraca między nauczycielami i uczniami, duże zaangażowanie we wspólną realizację zadań
- postawa współodpowiedzialności za poszczególne zadania i za cały projekt, wzajemne wspieranie się, utożsamianie się z samym projektem oraz ze szkołą jako organizacją „firmującą” jego realizację
- charakter relacji interpersonalnych pomiędzy realizatorami – życzliwość, oznaki wzajemnej sympatii, poczucie satysfakcji
- rozwój więzi osobowych pomiędzy nauczycielami i uczniami
- wzrost autorytetu i popularności nauczycieli uczestniczących w projekcie

[Raport 6]

Następuje rozwój partnerskich relacji pomiędzy dyrektorem, nauczycielami, uczniami i rodzicami.

[Raport 9]

Jednocześnie dzięki projektowi następowała większa integracja społeczności szkolnej.

[Raport 10]

Współpraca ze środowiskiem lokalnym

Uczestnictwo w projekcie wpływało integrująco na całą społeczność szkolną. Stwarzało okazję do wypracowania dobrych relacji z lokalnymi mediami, instytucjami i przedsiębiorstwami.

[Raport 1]

Wszystkie poddane monitoringowi projekty zrealizowane zostały przy pomocy lub z udziałem przedstawicieli społeczności lokalnej. W realizację projektów Comeniusa najczęściej włączają się:

- organy samorządowe, ich wydziały zajmujące się edukacją, promocją i współpracą zagraniczną
- rodzice, rady rodziców, inni mieszkańcy miejscowości
- instytucje wspomagające pracę dydaktyczną wychowawczą i opiekuńczą szkoły (inne szkoły, biblioteki publiczne, ośrodki/centra kultury, muzea regionalne)
- różne instytucje działające w środowisku (np. OSP, lokalne stowarzyszenia)

[Raport 6]

Wizyty zagranicznych partnerów zawsze powiązane są ze spotkaniem z władzami lokalnymi, nauczycielami i rodzicami. Przygotowuje się wystawy z udziałem całej społeczności szkolnej, władz miasta i lokalnej prasy.

[Raport 11]

Rola wizyt partnerskich w projekcie

Wyjazdy to integralna część projektu, są powiązane z celami i harmonogramem działań. Stałym elementem współpracy koordynatorów i partnerów szkolnych projektów są wizyty robocze, wizyty studyjne dyrektorów i nauczycieli. Wizyty były poświęcone planowaniu działań, monitorowaniu przebiegu realizacji oraz ocenie wpływu projektu na uczniów i szkołę.

[Raport 11]

Wyjazdy te w znacznym stopniu przyczyniły się do realizacji projektu. Spotkania robocze są podstawowym sposobem wymiany doświadczeń w pracy nad projektem. Ponadto, przyczyniają się do nawiązywania kontaktów pomiędzy nauczycielami, które służą ich rozwojowi. Wyjazdy zagraniczne to możliwość gruntownego omówienia stopnia realizacji projektu i planów na przyszłość, przeprowadzenia szkoleń, seminariów, warsztatów. Bezpośredni kontakt z partnerami daje możliwość dyskusji nad problemami, daje poczucie pewności, że projekt w szkole jest realizowany prawidłowo. Inną korzyścią wzajemnych kontaktów jest nawiązywanie osobistych znajomości, przyjaźni, które są podtrzymywane już po zakończeniu projektu oraz przyczyniają się do poszukiwania przez szkoły partnerskie innych możliwości wspólnej pracy. W większości monitorowanych szkół wizyty stały się dla nauczycieli oraz uczniów bodźcem do nauki języka obcego oraz dały możliwość zetknięcia się z inną kulturą i mentalnością.

[Raport 13]

Sposób oceny projektu, autoewaluacja

Trzy szkoły objęte monitoringiem bardzo czytelnie wskazały jako działania ewaluacyjne przeprowadzenia ankiet wśród wszystkich partnerów projektu lub rodziców i nauczycieli danej szkoły.

[Raport 8]

Najczęstszymi sposobami prowadzenia ewaluacji są obserwacja, dyskusja, ankieta. W niektórych wypadkach ankiety mają ciekawe, dobrze sprecyzowane pytania, pozwalają zgromadzić informacje o różnych aspektach projektu. Szkoły prowadziły ewaluację

frekwencji na dodatkowych zajęciach, liczby wykonanych prac. Oceniano też ich poziom. Oryginalną formą ewaluacji były tzw. interakcje – testowanie scenariuszy lekcji i raporty dotyczące oceny scenariuszy za pośrednictwem strony internetowej.

[Raport 9]

Najczęściej stosowaną metodą ewaluacji było przeprowadzanie ankiet. Niektóre szkoły oceniały efekty pracy na poszczególnych etapach realizacji projektu. Wyniki takiej ewaluacji były przedmiotem dyskusji roboczych o postępach prac w ramach projektu. W ewaluacji uczestniczyli uczniowie, nauczyciele i rodzice. Uczestnicy projektu oceniali m.in. postępy pracy i dyskutowali potrzebę wprowadzenia ewentualnych zmian w metodach działania.

W jednym przypadku ewaluacja polegała na analizie wyników osiągniętych przez uczniów pracujących z własnym portfolio. Wyniki pozwalały stwierdzić, czy uczniowie ci osiągają lepsze wyniki w nauce oraz czy ich wiedza jest utrwalona i usystematyzowana.

[Raport 1]

Upowszechnianie projektu

Przykładem dobrej praktyki w rozpowszechnianiu projektów Comeniusa było:

- zorganizowanie w (...) Liceum Ogólnokształcącym w (...) uroczystego zakończenia pracy w projekcie, połączonego z prezentacją produktów projektu, na które zaproszono sąsiadujące ze szkołą gimnazja i szkoły ponadgimnazjalne,
- przygotowanie do druku w miesięczniku „Wychowanie w przedszkolu” artykułu o udziale w projekcie Comeniusa Przedszkola Samorządowego (...),
- cykliczna prezentacja wszystkich szkół z (...) realizujących projekty w ramach współpracy międzynarodowej w Urzędzie Miasta.

[Raport 8]

Rady Pedagogiczne są zawsze informowane o działaniach projektowych.

Zebrań z rodzicami są wykorzystywane do przedstawiania informacji dotyczących projektu.

Chętnie nawiązywana jest współpraca z lokalnymi mediami w celu zamieszczenia artykułów w prasie lub realizowane są audycje radiowe, coraz częściej zamieszczane są niusy telewizyjne z relacjami z wydarzeń realizowanych w szkołach, a okazja jaką jest wizyta gości międzynarodowych jest chętnie prezentowana przez telewizję regionalną.

[Raport 10]

Produkty końcowe

Szkoły zgromadziły bogatą dokumentację towarzyszącą procesowi realizacji projektów. W wyniku realizacji projektów powstało wiele różnych produktów końcowych. Z bogatej dokumentacji zebranej w wersji elektronicznej można zwrócić uwagę na zarejestrowane przedstawienia, prezentacje, galerie zdjęć dokumentujące pracę dzieci i młodzieży w projekcie lub opracowane cykle fotograficzne na różne tematy: „Człowiek i natura” lub „Piękno ziemi kaszubskiej”. Bardzo ważną, dla kilku szkół, formą produktu opracowanego przez wszystkich partnerów projektu jest wspólna strona internetowa z pełną dokumentacją pracy w projekcie. [Raport 8]

Materialne produkty w monitorowanych szkołach to: wspólne logo, tablice informacyjne o projekcie, przedstawienia, spotkania wigilijne, nagrania muzyczne, kalendarze,

konkursy, zawody, galerie, prezentacje multimedialne, raporty, strony internetowe, zdjęcia, gazetki szkolne, koncerty muzyczne, kroniki, artykuły do gazet, wyroby regionalne, ankiety, kolekcja filmów amatorskich na temat życia rodzinnego, książka kucharska, folder dotyczący projektu, gazetki ścienne, wystawy, przedstawienia, albumy, płyty CD, filmy, nagrane utwory muzyczne, listy, foldery, zdjęcia, plakaty, dzienniki.

Produkty końcowe, zaplanowane wspólnie przez partnerów projektu stanowiły doskonałe podsumowanie pracy w ramach projektu.

[Raport 13]

Prezentacja przykładu raportu wojewódzkiego

RAPORT WOJEWÓDZKI Z OBSERWACJI STANU I PRZEBIEGU REALIZACJI PROJEKTÓW COMENIUSA w województwie śląskim

Sporządziła Joanna Sobotnik
Kuratorium Oświaty w Katowicach

Sierpień 2008

Spis treści

- I. Cel przeprowadzonych obserwacji**
- II. Założenia metodologiczne i organizacja monitoringu w województwie**
- III. Prezentacja wyników obserwacji /wg pytań kluczowych/**
- IV. Wnioski**
- V. Rekomendacje**

I. Cel przeprowadzonych obserwacji

Obserwacja miała na celu dokonanie przeglądu stanu i przebiegu realizacji projektów prowadzonych przez szkoły na terenie województwa śląskiego w ramach programu Comenius-Partnerskie Projekty Szkół. Obserwacją objęto dziesięć projektów realizowanych w roku szkolnym 2007/2008.

II. Założenia metodologiczne i organizacja monitoringu w województwie

1. Przedmiot monitoringu

Cele projektu, metody jego realizacji, wpływ projektu na uczniów, szkołę, cele i przebieg wyjazdów realizowanych w ramach projektu, rezultaty projektu, sposoby upowszechniania, udział społeczności lokalnej, ewaluacja, trudności podczas realizacji, współpraca ze szkołami partnerskimi, oraz promowanie wczesnego nauczania języków, wielojęzyczności i/lub Zintegrowanego Nauczania Języka i Przedmiotu (CLIL), włączenie do udziału w projekcie osób upośledzonych i niepełnosprawnych lub osób z innymi specjalnymi potrzebami i uczniów ze środowisk defaworyzowanych.

2. Kryteria, według których prowadzony jest monitoring

- a) Zgodność realizacji projektu z: zakładanymi w programie celami, zaplanowanym harmonogramem zadań, zakładanymi metodami
- b) Adekwatność produktów końcowych do zakładanych celów
- c) Adekwatność uzyskanego rezultatu do założeń programu
- d) Wpływ projektu na szkołę oraz środowisko lokalne
- e) Sposób zarządzania projektem

3. Kryteria wyboru szkół / projektów do obserwacji

- zróżnicowane typy i tematyka projektów
- zróżnicowane typy szkół
- zróżnicowane etapy zaawansowania realizacji projektu

4. Dane dotyczące monitorowanych projektów - liczba i typ szkół objętych monitoringiem, typ projektów, rok realizacji.

(Krótka, statystyczna informacja na ten temat)

Przeprowadzono 10 monitoringów:

- 3 w szkołach podstawowych
- 2 w gimnazjach
- 1 w liceum ogólnokształcącym
- 1 w zespole szkół ogólnokształcących (obejmującym gimnazjum i liceum ogólnokształcące)

- 2 w zespołach szkół zawodowych.
- 1 w zespole szkół dla dzieci niepełnosprawnych

Typ monitorowanych projektów:

- projekty wielostronne – 9 (I rok realizacji – 2 projekty, II rok realizacji - 3 projekty, III rok realizacji – 4 projekty)
- projekty dwustronne – 1 (I rok realizacji)

6. Przebieg monitoringu w poszczególnych szkołach – organizacja zbierania danych

(Syntetyczna informacja na temat osób prowadzących monitoring, komunikacji ze szkołami przed wizytą monitorującą, dokumentacji przygotowanej przez szkoły)

Uzgodniono ze szkołami przeprowadzenie monitoringu telefonicznie. Ustalono dogodny dla szkół termin. Następnie szkoły otrzymały na piśmie informacje o podstawie, celach, zakresie i formie monitoringu.

We wszystkich szkołach monitoring trwał jeden dzień.

Wszędzie obejmował wywiad z dyrektorem szkoły i z koordynatorem projektu. Przeprowadzono także wywiady z nauczycielami. We wszystkich szkołach umożliwiono kontakt z młodzieżą – albo z grupą zaangażowaną w projekt, albo z całymi zespołami klasowymi. W kilku przypadkach istniała możliwość przeprowadzenia rozmowy z przedstawicielami rodziców i partnerów stowarzyszonych. W dwóch szkołach istniała możliwość uczestniczenia w zajęciach projektowych.

Szkoły przedstawiły dokumentację projektów. W kilku przypadkach dokumentowanie projektu prowadzone jest modelowo, w innych poprawne. Monitoring przebiegał w konstruktywnej atmosferze, osoby reprezentujące szkołę współpracowały z osobą prowadzącą monitoring, stworzono dobre warunki jego przeprowadzenia, pozytywnie odpowiadano na wszystkie prośby dotyczące spotkań z osobami zaangażowanymi w realizację projektu i materiałów, poświęcono dużo czasu.

W szkołach ponadgimnazjalnych trudniej było ustalić termin monitoringu ze względu na egzaminy maturalne, ponadto z tego powodu część uczniów i nauczycieli była nieobecna.

Przed rozpoczęciem roku szkolnego wszystkie szkoły otrzymały informacje zwrotne – karty monitoringu z oceną i rekomendacjami.

III. Prezentacja wyników obserwacji /wg obszarów zagadnień z Karty Wizyty Monitorującej/

ANALIZA

1.Cele projektu

(Zgodność harmonogramu działań w projekcie z założonymi celami)

Często celem projektów jest podnoszenie poziomu znajomości języków obcych wśród uczniów, a także poznanie geografii, historii, kultury, tradycji, stylu życia, gospodarki krajów partnerskich. Uczniowie poznają oświatę w krajach Europy, instytucje europejskie, szanse, jakie stwarza Unia Europejska, kwestie związane z globalizacją. Innym często spotykanym celem jest niwelowanie stereotypów w stosunku do przedstawicieli innych krajów, kształtowanie tolerancji, postaw demokratycznych. Pojawiają się też cele związane z kształceniem w określonej dziedzinie takiej, jak matematyka, edukacja ekologiczna, czy rozwinięciem sprawności – umiejętności czytania, posługiwania się narzędziami informatycznymi. Projekty stawiają sobie szereg celów związanych z umiejętnościami kluczowymi, takimi jak aktywizacja, przedsiębiorczość, rozwój umiejętności interpersonalnych, rozwój umiejętności pracy w grupie, a także nauka krytycznego myślenia.

W przypadku nauczycieli celem realizacji projektu jest najczęściej podniesienie

poziomu wiedzy o Unii Europejskiej, oświacie krajów Europy, wymiana doświadczeń pedagogicznych i doskonalenie metod pracy, doskonalenie znajomości języków obcych oraz rozwój współpracy grona pedagogicznego.

W większości przypadków szkoły zrealizowały założone cele i działania zgodnie z harmonogramem. Czasem następowały drobne modyfikacje z powodów organizacyjnych (ze względu na kalendarz roku szkolnego w krajach partnerskich, kalendarz wydarzeń w szkole, niedogodne terminy wizyt, późny termin przekazania grantu).

W dwóch przypadkach zmodyfikowano niektóre działania bądź z nich zrezygnowano z powodów technicznych. Dochodziło też do rezygnacji z włączenia niektórych przedmiotów nauczania do projektu. W dwóch przypadkach działania projektowe były zgodne z harmonogramem, ale wykonywane w podstawowym wymiarze, w jednym - nie zrealizowano wszystkich zajęć zapisanych w harmonogramie projektu, ale projekt jest w toku i wprowadzono do niego modyfikacje. W dwóch szkołach przenoszono działania planowane w jednym roku na drugi i odwrotnie lub w każdym z dwóch lat realizowano działania z jednego i drugiego roku projektu.

2. Metody realizacji projektu

(Realizacja projektu na lekcjach, zajęciach pozalekcyjnych. Interdyscyplinarność projektu. Wykorzystanie metod aktywizujących podczas realizacji. Doskonalenie języków obcych, stosowanie nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych)

1. W większości przypadków projekty realizowane są podczas zajęć lekcyjnych.

Do realizacji programu włączane są treści różnych przedmiotów. Projekty są realizowane w ramach lekcji języków obcych, języka polskiego, WOS-u, historii, geografii, sztuki, informatyki, nauczania zintegrowanego oraz lekcji wychowawczych, w niektórych przypadkach także przyrody, biologii, chemii, fizyki, ochrony środowiska, matematyki, techniki, przedmiotów zawodowych, wychowania fizycznego, katechezy.

W czasie wizyt roboczych w Polsce przeprowadzano lekcje z udziałem polskich i zagranicznych uczniów i zajęcia związane z tematyką projektu, odbywały się także lekcje pokazowe.

Projekt realizowany jest także w ramach zajęć pozalekcyjnych takich, jak klub europejski, kółko języka angielskiego, plastyczne, muzyczne, taneczne, teatralne, dziennikarskie, informatyczne, matematyczne. Czasem organizowane są dodatkowe zajęcia, poświęcone projektowi lub dodatkowe zajęcia z języków obcych.

Projekty w pewnej części opierają się też na pracy samodzielnej uczniów poza szkołą.

2. Projekty poświęcone ekologii integrowały treści nauczania z zakresu biologii, chemii, ekologii oraz języka angielskiego i informatyki, problematykę ekologiczną z zagadnieniami edukacji regionalnej, europejskiej, interkulturowej, prozdrowotnej i z kształceniem zawodowym; projekty o charakterze kulturowym - treści z historii, literatury, sztuki i języka angielskiego. Projekt poświęcony matematyce łączył zajęcia z matematyki, informatyki i języka angielskiego.

W dwóch przypadkach integracja międzyprzedmiotowa w praktyce była mniej widoczna ze względu na małą liczbę nauczycieli zaangażowanych w projekt i ich specjalność (lingwiści).

3. Stosowano metody aktywne, metody sprzyjające rozwojowi samodzielności i inicjatywy uczniów. Szkoły realizowały małe projekty, młodzież pracowała w grupach, uczniowie próbowali swych sił w kreatywnym pisaniu, przygotowywali portfolio klasowe dotyczące ekologii, organizowano warsztaty, odbywały się wycieczki dydaktyczne, organizowano uroczystości szkolne związane z projektem, umożliwiające działania artystyczne, wykazanie się własną inicjatywą i pomysłowością, organizowano konkursy, realizowano zadania umożliwiające rozwój zainteresowań technicznych uczniów.

4. Szkoły organizowały dla uczniów dodatkowe zajęcia z języka obcego. Uczestniczyli w nich także uczniowie nie biorący udziału w projekcie.

Uczniowie poznawali słownictwo w języku angielskim, związane z projektem. Korzystali z materiałów obcojęzycznych. Uczniowie uczyli się piosenek w języku obcym.

Uczniowie wykonywali tłumaczenia, przygotowywali autoprezentacje, materiały i prezentacje multimedialne w języku obcym. Organizowano konkursy w języku obcym.

Uczniowie prowadzili korespondencję z kolegami z zagranicy. Kontaktują się z partnerami zagranicznymi także za pośrednictwem komunikatora skype i videokonferencji.

Okazją do doskonalenia znajomości języka angielskiego była także organizacja wizyt roboczych w Polsce – przygotowywano uroczystości szkolne w języku angielskim, uczniowie uczestniczyli w spotkaniach w szkole z gośćmi zagranicznymi, lekcjach prowadzonych przez nauczycieli ze szkół partnerskich, w wycieczkach z kolegami z innych krajów.

Często czynnikiem mobilizującym uczniów do nauki języka była możliwość wyjazdu na wizyty zagraniczne – kwalifikacji uczniów dokonywano na podstawie wyników testu z języka angielskiego, w szkole specjalnej warunkiem wyjazdu za granicę było uczestniczenie w zajęciach kółka językowego, w przypadku projektu dwustronnego postawiono uczniom warunek osiągnięcia znajomości języka na poziomie B1 w chwili wyjazdu na wymianę.

Okazją do doskonalenia znajomości języka obcego były wyjazdy zagraniczne.

Wymiana uczniów i wizyty umożliwiły poznanie podstawowych zwrotów grzecznościowych z języka kraju partnerskiego. Niektóre szkoły przygotowywały słowniki podstawowych zwrotów w językach krajów partnerskich.

Kilka monitorowanych projektów jest przykładem CLIL – łączyły one nauczanie przedmiotów humanistycznych w tym literatury, matematyki, biologii, chemii, ekologii, przedmiotów zawodowych i języka obcego.

Ze środków projektu szkoły kupowały materiały przeznaczone do nauki języka angielskiego: słowniki, gramatyki, materiały do kopiowania, tzw. rearsy, programy multimedialne.

Nauczyciele wymieniali z kolegami z zagranicy doświadczenia dotyczące nauczania języków obcych.

Jedna ze szkół zamierza w następnym roku szkolnym zorganizować dodatkowe zajęcia z języka francuskiego, inna z hiszpańskiego, jedna stworzyć program autorski, a kolejna nosi się z zamiarem stworzenia klasy dwujęzycznej.

5. Uczniowie i nauczyciele posługują się w kontaktach międzynarodowych pocztą elektroniczną, komunikatorem skype, organizowano videokonferencje. Uczniowie wykorzystują strony internetowe do poszukiwania informacji. Posługują się słownikami interaktywnymi. Młodzież wykorzystywała program Word do redagowania i tłumaczenia tekstów, Excel do opracowania danych statystycznych, PPT do przygotowania prezentacji. Korzystano z programu Pinnacle Studio służącego do przygotowania filmów, programu służącego do tworzenia stron internetowych oraz programów specjalistycznych, jak Cabri i Corell. W realizacji projektu wykorzystywano nowoczesny sprzęt zakupiony dzięki projektowi np. aparat cyfrowy, kamerę, DVD, a także wizualizer i tablicę interaktywną oraz multimedialne programy edukacyjne, służące do nauki języka angielskiego, organizowano konkursy on-line, uczniowie prowadzili blogi. Szkoły rozszerzały strony internetowe o zakładki poświęcone projektowi. Tworzone były strony internetowe projektu. W jednym przypadku powstała strona internetowa projektu, na której zamieszczano min. konspekty lekcji z języka ojczystego, historii, geografii, przyrody, matematyki, nauczania zintegrowanego - nauczyciele z krajów partnerskich korzystali ze strony i testowali scenariusze lekcji. Szkoły tworzyły filmy. W jednym przypadku odbyły się warsztaty filmowe. Powstawały biuletyny w postaci elektronicznej.

3. Wpływ projektu na uczniów

(Udział uczniów z jednej, różnych klas. Zakres zaangażowania uczniów, nabywanie nowych umiejętności, zwiększenie kompetencji językowych uczniów)

1. W projekcie dwustronnym w wymianie brała udział nieliczna grupa młodzieży, w innych działaniach projektowych w szkole – więcej uczniów.

W projektach wielostronnych przeważnie bierze udział 25-70 uczniów, w nielicznych przypadkach liczniejsza grupa. Mimo to w niektórych działaniach projektowych biorą udział wszyscy uczniowie.

Zdarza się, że w projekcie uczestniczą całe klasy, a czasem uczniowie pracują na zasadzie dobrowolności, podczas zajęć pozalekcyjnych.

Nieraz praca młodzieży w projekcie jest incydentalna, przypadkowa, brak jej ciągłości, uczniowie są mobilizowani do konkretnych zadań.

2. Uczniowie chętnie angażowali się w realizację projektu, można to stwierdzić na podstawie liczby osób pracujących w projekcie, gdy projekty zakładają dobrowolne uczestnictwo uczniów, wysokiej frekwencji podczas dodatkowych zajęć i licznych konsultacji z nauczycielami, wnioskując z zaangażowania, inicjatywności i postawy odpowiedzialności podczas wykonywania zadań, a także wysokiego poziomu prac. O pozytywnej ocenie projektów przez uczniów świadczy to, że uczniowie pytali nauczycieli o kolejne działania w ramach projektu. O dużym zaangażowaniu uczniów w realizację projektu i zadowoleniu z udziału w nim mówili także rodzice.

Zaangażowanie uczniów podyktowane jest tym, że projekty stanowią na ogół novum w praktyce szkolnej. Zachętą do pracy jest rodzaj zadań - mini projekty, działania artystyczne, udział w konkursach. Praca w projekcie wiąże się dla uczniów z dobrą zabawą, rozwojem zainteresowań. Projekty otwierają nowe horyzonty - umożliwiają poznanie kultury krajów Europy i ludzi w nich żyjących. Uczniów motywują też oceny i pozytywne uwagi nauczycieli.

3. Uczniowie poszerzyli wiadomości na temat treści związanych z tematem projektu.

Poznawali geografię, historię, religie, wyznania, kulturę, literaturę, muzykę, tradycje, zwyczaje, życie polityczne i społeczne, życie codzienne, gastronomię krajów partnerskich. Zyskali informacje na temat Unii Europejskiej. Uczniowie poznają kwestie związane z globalizacją. Poszerzyli także wiedzę o historii i kulturze Polski.

Poznali funkcjonowanie szkół za granicą.

Nabywali wiedzę z zakresu edukacji ekologicznej. Poszerzyli i utrwalili wiedzę z zakresu przedmiotów ścisłych i zawodowych, przełamali niechęć do przedmiotów trudnych jak matematyka. Uczniowie zdobyli różne umiejętności techniczne np. wykonywania pomiarów.

Uczestnicy projektu doświadczyli różnic kulturowych, zetknęli się z wielokulturowością, problemem imigracji. Uczyli się tolerancji i otwartości.

Uczniowie poznawali nowe techniki plastyczne i tajniki fotografii. Kształtowali poczucie estetyki. Rozwijali wyobraźnię. Doskonali zdolności wokalne, aktorskie, taneczne. Uczyli się redagowania notatek, pisania sprawozdań, poznali różne formy dziennikarskie - esej, wywiad, artykuł, felieton, reportaż. Wzrosło zainteresowanie czytelnictwem.

Uczniowie poznawali sposoby wyszukiwania i selekcji informacji, zdobywali umiejętność formułowania myśli, krytycznego myślenia.

Zapoznawali się z technikami tworzenia filmów, wykonywania zdjęć cyfrowych, korzystania z komunikatora skype. Uczyli się korzystania z programów komputerowych takich, jak Word, Corell, html, fotoshop, pinacle studio, Cabri.

Nabywali umiejętność pracy w grupie. Zdobywali umiejętność zarządzania swoją pracą, czasem, rozwijali samodzielność, rzetelność, terminowość, umiejętność publicznej prezentacji własnej pracy. Zyskiwali umiejętność wystąpień publicznych.

Nabywali kompetencje w dziedzinie komunikacji językowej i interkulturowej. Uczniowie uczyli się odnajdywania w nowych sytuacjach, otwartości. Zdobywali obycie – np. w sferze podróży zagranicznych różnymi środkami lokomocji, znajomości zasad zachowania i zwyczajów w krajach partnerskich. Uczyli się prezentować swój kraj osobom z zagranicy.

Zetknęli się także ze zjawiskami, które wymagały od nich dojrzałości (np. większy liberalizm za granicą w stosunku do palenia przez uczniów papierosów).

Wyzbywali się kompleksów. Wzrosła samoocena uczniów.

Rodzice uczniów są przekonani, że dzięki projektowi młodzież łatwiej odnajdzie się w szkole programowo wyższej. Uczniowie zyskali motywację do nauki.

4. Uczniowie przekonali się do nauki języków obcych. Projekt ukazał im jej sens i znaczenie. Duże postępy z języka obcego zrobili uczniowie szkoły specjalnej.

Projekt był okazją do poznania słownictwa z dziedzin związanych z projektem (matematyki, biologii, ekologii, literatury, sztuki, kultury) oraz słownictwa fachowego w języku angielskim i formuł używanych w języku pisanym. Uczniowie zdobyli doświadczenia w zakresie wykonywania tłumaczeń.

Uczniowie komunikowali się w języku obcym w sytuacjach życia codziennego za granicą i podczas wizyty gości z zagranicy w Polsce.

Zdobyli wiedzę realioznawczą o krajach partnerskich. Uczniowie poznali zwroty grzecznościowe w językach krajów partnerskich.

Projekt uczył, jak pokonywać bariery komunikacyjne. Pozwolił rozwinąć umiejętności komunikacyjne.

4. Wpływ projektu na szkołę

(Grupa nauczycieli biorących udział w projekcie, wpływ projektu na sposób zarządzania, innowacje, programy nauczania powstałe w wyniku realizacji projektu, stosowanie nowych metod nauczania, doskonalenie warsztatu pracy nauczycieli, integracja społeczności szkolnej)

1. Projekty realizuje na ogół duża grupa nauczycieli, uczących różnych przedmiotów. Inaczej było jedynie w przypadku dwóch projektów.

2. Projekty wpływają na rozwój komunikacji interpersonalnej. Uczą nauczycieli współpracy, mediacji, rozwiązywania konfliktów, zarządzania zespołem. Poprawiają przepływ informacji w szkole. Projekty wpływają na demokratyzację zarządzania, upowszechniają kolegialność, przyczyniają się do rozwoju partnerskich relacji w szkole. Następuje delegowanie odpowiedzialności na nauczycieli.

Projekty przyczyniają się do przełamania barier psychologicznych u nauczycieli, związanych z nowymi wyzwaniem. Nauczyciele uczą się samodzielności, zdobywają umiejętności organizacyjne. Następuje wzrost ich motywacji i zaangażowania, wyzwala się przedsiębiorczość i kreatywność. Projekty wpływają na aktywizację, wzbudzają zainteresowanie u nauczycieli w nim nieuczestniczących, zachęcają do udziału w innych programach i projektach.

Program pozwala też nauczycielom na samorealizację, podejmowanie własnych inicjatyw.

Dzięki projektom szkołom udaje się uatrakcyjnić naukę. Przyczyniają się one do wzbogacenia bazy dydaktycznej, zachęcają do wprowadzenia innowacji, co pozytywnie wpływa na poziom nauczania i klimat pracy.

Projekt jest rodzajem ewaluacji pracy szkoły. Projekty zachęcają do uświadomienia sobie zasobów szkoły i korzystania z nich, do większego zintegrowania różnorodnych i bogatych działań placówki. Projekt daje szkole możliwość prezentacji własnych osiągnięć. Uczy jak prezentować swoje sukcesy.

Projekty stanowią jeden z elementów tworzenia przez szkołę wizerunku w środowisku.

Wzrasta prestiż szkoły. Jest ona zauważana na tle innych placówek. Wysokie notowania

szkół są widoczne przy naborze. Nauczyciele zauważają większe zainteresowanie pracą szkoły ze strony uczniów i rodziców.

Dzięki projektom następuje poprawa relacji interpersonalnych w szkole. Nawiązały się silniejsze więzi pomiędzy rodzicami, uczniami i szkołą. Są one także mniej formalne. Rodzice chętniej włączają się w pomoc szkole.

Projekt daje dyrektorom możliwość lepszego poznania pracowników. Wyjazdy zagraniczne są elementem zarządzania kadrami, motywowania nauczycieli.

Dla dyrektorów wizyty robocze są okazją do poznania pracy szkół za granicą, kwestii wychowawczych, nowinek edukacyjnych, zapoznania się z dokumentacją szkolną oraz organizacją projektu. Projekt zachęca do poszukiwania dodatkowych środków. Uczy zarządzania finansami.

3. Projekty najczęściej są realizowane w powiązaniu z już istniejącymi ścieżkami – europejską, patriotyczną, regionalną, ekologiczną, prozdrowotną, medialną, czytelnictwem.

Jeden z projektów jest realizowany w powiązaniu z programem autorskim z zakresu nauczania języków obcych i edukacji europejskiej, realizowanym od roku 2000. W jednym przypadku planowane jest stworzenie programu autorskiego z języka angielskiego, łączącego treści edukacji europejskiej z nauczaniem języka angielskiego. W innej szkole w przyszłym roku szkolnym zostanie wdrożony w formie innowacji program nauczania języka hiszpańskiego, w kolejnej organizowane będą dodatkowe zajęcia z języka francuskiego. Jedna ze szkół planuje otwarcie klasy dwujęzycznej. Inna zamierza stworzyć program autorski z zakresu CLIL łączący nauczanie biologii i języka obcego.

4. Stosowano metody aktywne, realizowano projekty, organizowano warsztaty, wdrażano pracę w grupie. Nowum w pracy były portfolio. Projekty przyniosły ponadto upowszechnienie nowych, atrakcyjnych metod pracy, wykorzystujących nowoczesne pomoce dydaktyczne i nowe technologie informacji i komunikacji.

W wielu wypadkach realizacja programu zachęca nauczycieli do doskonalenia znajomości języka angielskiego. W jednym przypadku nauczyciel koordynator projektu podjął doskonalenie w dziedzinie języka hiszpańskiego – przystąpił do egzaminu z tego języka, ukończył również kurs metodyczny i od roku 2008 będzie nauczał hiszpańskiego w formie zajęć pozalekcyjnych. W jednym przypadku prawdopodobne jest, że doskonalenie w dziedzinie znajomości języka obcego zaowocuje uruchomieniem klasy dwujęzycznej z wykładowym językiem angielskim.

W niektórych szkołach organizowane są szkolenia dla nauczycieli poświęcone posługiwaniu się narzędziami informatycznymi. Nauczyciele uczestniczą w szkoleniach nt. programu Comenius i innych, jak na przykład eTwinning, szkoleniach poświęconych pracy metodą projektu, innowacjom pedagogicznym.

Tworzyli biblioteczki scenariuszy lekcji i zajęć poświęconych tematyce europejskiej.

Wizyty robocze były okazją do zyskania wiedzy i poczynienia licznych obserwacji na temat oświaty w krajach Europy. Pedagodzy poznali systemy oświaty w odwiedzanych krajach, zapoznali się z programami nauczania, dokumentami szkolnymi, metodami pracy szkół za granicą. Nauczyciele hospitowali lekcje. Wymieniali doświadczenia pedagogiczne. Zapoznali się ze sposobem realizacji projektów za granicą. Ważne jest, by poznanie pracy szkół za granicą wiązało się z próbą wykorzystania w pracy polskiej szkoły.

Nauczyciele poszerzyli zasoby leksykalne z języka angielskiego, związane z tematyką projektu. Współpraca była okazją do zdobycia materiałów autentycznych, informacji o kraju, poznania historii, geografii, rozwijania osobistych zainteresowań, a także do możliwości kontaktu z żywym językiem obcym. Nauczyciele wykonywali tłumaczenia pisemne i ustne.

Pedagodzy poszerzali swoją wiedzę ogólną. Wizyty dały możliwość poznania realiów krajów partnerskich.

Wśród nauczycieli upowszechniło się korzystanie z edukacyjnych zasobów

internetowych i komputera jako narzędzia pracy, wykorzystywanie zasobów multimedialnych, prezentacji, filmów, specjalistycznych programów w pracy z uczniami.

Dzięki projektowi nauczyciele zyskali większe poczucie wartości, spojrzeli na swoją pracę z nowej perspektywy.

6. Często projekty przyczyniają się do integracji uczniów z różnych klas, którzy razem wykonują różne zadania, uczestniczą w konkursach, organizują uroczystości, biorą udział w wycieczkach i w wizytach zagranicznych. Projekty przyczyniły się także do rozwoju współpracy pomiędzy nauczycielami z różnych zespołów przedmiotowych. Mają też swój udział w integracji grona nauczycielskiego (wspólna praca i wyjazdy zagraniczne). Dyrektorom umożliwiają poznanie dodatkowych umiejętności nauczycieli – np. wysokiego poziomu znajomości języków obcych, a nauczycielom lepsze poznanie uczniów. Projekty wpływają na większe zaangażowanie rodziców w życie szkoły.

Następuje rozwój partnerskich relacji pomiędzy dyrektorem, nauczycielami, uczniami i rodzicami.

5. Wyjazdy realizowane w projekcie

(Powiązanie wyjazdów i/lub wymian uczniów z realizacją projektu)

Szkoła realizująca projekt dwustronny podkreślała znaczenie wizyty roboczej - służyła ona szczegółowemu opracowaniu programu wymiany w Polsce, pozwoliła na poznanie szkoły partnerskiej, miejscowych warunków.

W projekcie dwustronnym podczas wymiany uczniowie odbyli wyprawy w teren istotne z punktu widzenia realizacji projektu, wykonywali pomiary, pracowali nad przygotowaniem produktów końcowych, mieli okazję poznać polską historię, kulturę, tradycje. Uczniowie mieszkali u rodzin polskich uczniów.

W przypadku projektów wielostronnych w wizytach zagranicznych najczęściej biorą udział różni nauczyciele, zaangażowani w projekt, rzadko jest to wąskie grono.

Szkoły starają się umożliwić wyjazd za granicę większej liczby osób.

Czasem wizyty miały określony harmonogram np. rocznie odbywają się dwie wizyty - jesienią i wiosną, każda z nich ma inną konwencję i cel. Wyjazdy były związane z pracą nad projektem – planowaniem, przedstawieniem efektów realizacji projektu, wymianą materiałów, wykonywaniem wspólnie zadań, podsumowaniem i oceną działań, a także z prowadzeniem zajęć z uczniami.

Wizyty były okazją do zapoznania się z systemami oświaty, funkcjonowaniem szkół za granicą, poznania pomocy dydaktycznych, używanych przez kolegów, metodami pracy, nauczyciele mieli okazję spotkać się z dyrektorami, gronem pedagogicznym, rodzicami uczniów szkół partnerskich, władzami lokalnymi.

Wizyty dały też możliwość poznania kultury, obyczajów, tradycji krajów, z którymi współpracują szkoły.

Jedna ze szkół zrealizowała wymianę nauczycieli we współpracy ze szkołą włoską.

Polskie szkoły także były gospodarzem wizyt roboczych.

Uczniowie gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych brali udział w wizytach roboczych. Zdarza się, że w szkołach podstawowych uczniowie nie biorą udziału w wizytach w krajach partnerskich.

Kwalifikacji na wyjazdy często dokonywano w drodze konkursu. Uczniowie byli zakwaterowani u rodzin uczniów szkół partnerskich. Uczestniczyli oni w zajęciach projektowych w szkole, a ponadto zwiedzali kraje partnerskie.

6. Materialne produkty projektu

(Produkty końcowe)

Powstawały opracowania, prezentacje, foldery zawierające informacje o projekcie,

kroniki, filmy, eseje, zbiory legend, poradniki, małe encyklopedie, portfolio, książki kucharskie, kalendarze, słowniki, komiksy, magazyny internetowe, gazetki, blogi, strony internetowe, pudełka świąteczne i pudełka gier, logo projektu, projekty okładek książki, zakładki, plansze.

Powstawały też prace plastyczne, plakaty, albumy, organizowano wystawy, prezentacje artystyczne, przedstawienia, festiwale, konkursy.

Były tworzone scenariusze zajęć, moduły dydaktyczne, zbiory zadań, e-journal, opracowania.

Czasem szkoły opracowują liczne, stojące na wysokim poziomie produkty, o pięknej szacie graficznej.

W dwóch przypadkach produkty były skromne i nie reprezentowały wysokiego poziomu.

7. Rozpowszechnianie programu i udział w społeczności lokalnej

1. Informacje na temat projektu były przekazywane uczniom podczas lekcji i godzin wychowawczych, nauczycielom i rodzicom podczas zebrań i drogą korespondencyjną. Odbywały się prezentacje dla społeczności szkolnej w czasie uroczystości szkolnych. Przedstawiano sprawozdania z realizacji.

Nauczyciele zatrudnieni w szkole spotykali się z gośćmi zagranicznymi podczas ich wizyt w Polsce, uczniowie brali udział w zajęciach, konkursach i wycieczkach wraz z kolegami z zagranicy.

Zwykle projekty są upowszechniane w formie wizualnej w szkole – na korytarzach bądź w klasach eksponowane są informacje o projekcie, jego celach i partnerach, produkty materialne, dokumentacja wizyt, przygotowywane są specjalne tablice, gabloty, gazetki ściennie na temat projektu i krajów partnerskich. Organizowane są także wystawy prac związanych z projektem.

Inne formy upowszechniania to tradycyjna gazeta, wydawana przez szkołę, foldery szkoły, publikacje okolicznościowe.

Często projekty są upowszechniane za pośrednictwem strony internetowej szkoły, czasem tworzona jest strona internetowa projektu - problemem jest, że często szkoły nie podają na własnej stronie jej adresu, ponadto często informacje, które można znaleźć na temat projektu na stronach internetowych są bardzo skąpe, nie są uaktualniane.

Niektóre szkoły nawiązywały bogatą i owocną współpracę z mediami - gazetami o zasięgu regionalnym, czy też miejskimi i parafialnymi, telewizją lokalną i radiem.

Również wiele szkół organizuje imprezy otwarte dla środowiska lokalnego, czy miejscowych szkół, zaprasza na nie przedstawicieli władz lokalnych (np. lekcje pokazowe, wystawy, konkursy, dzień Comeniusa, dni otwarte, konferencje, fora klubów europejskich).

Kontaktują się też z innymi szkołami, realizującymi projekty. Koordynatorzy projektów udzielają informacji na temat programu okolicznym szkołom, planującym przystąpienie do programu, zaprzyjaźnionym placówkom z innych regionów, dyrektorzy – kolegom, kierującym szkołami na terenie tego samego miasta.

Szkoły uczestniczą w imprezach o zasięgu lokalnym i w przedsięwzięciach promujących program organizowanych przez Kuratorium Oświaty w Katowicach (lokalne festyny, parady, festiwale, targi edukacyjne, konferencje, narady).

Formą upowszechniania projektów była także dystrybucja produktów materialnych.

Wiele szkół opracowuje logo projektu, wykorzystywane później w publikacjach.

2. W niektórych przypadkach organy prowadzące znacząco wspierają szkoły w realizacji projektu – finansowo, rzeczowo, organizacyjnie i merytorycznie, podejmują wspólne przedsięwzięcia, związane z projektem, przedstawiciele władz lokalnych przyjmują delegacje szkół z zagranicy w magistracie.

Często projekt wpływa na zwiększenie zaangażowania rodziców w życie szkoły. Zwykle polega ono na przyjęciu uczniów z zagranicy w domach, pomocy w zorganizowaniu uroczystości w szkole. Pomocy udzielają rady rodziców, przekazują one dodatkowe środki potrzebne w realizacji projektu.

W kilku przypadkach znacząco wspierają szkoły parafie – np. finansowo, rzeczowo, organizacyjnie, logistycznie, w promocji projektu, zapewnieniu programu kulturalnego dla gości zagranicznych.

Stosunkowo rzadko szkoły uzyskują wsparcie finansowe od firm – otrzymywały pomoc od firm małych i dużych, czasem gotówką, czasem w postaci rabatu lub bezgotówkowego użyczenia. Natomiast często pomocy szkołom udzielają instytucje pożytku publicznego - kluby osiedlowe, domy kultury, biblioteki, muzea, szkoły artystyczne.

Niektóre szkoły współpracują z instytucjami, bądź specjalistami, którzy wspierają je merytorycznie – z instytutami naukowymi, zespołami artystycznymi, metodykami, choreografami, muzykami, grafikami zatrudnionymi w periodykach.

Czasem szkoły nawiązują współpracę z wieloma partnerami środowiskowymi, korzystają z ich kompetencji, zasobów, potrafią skutecznie zyskiwać sojuszników i sponsorów. Ale często współpraca ze środowiskiem mogłaby być bogatsza.

8. Ewaluacja projektu/sposoby prowadzenia ewaluacji

(Wewnętrzna i zewnętrzna)

Najczęstszymi sposobami prowadzenia ewaluacji są obserwacja, dyskusja, ankieta. W niektórych wypadkach ankiety mają ciekawe, dobrze sprecyzowane pytania, pozwalają zgromadzić informacje o różnych aspektach projektu. Szkoły prowadziły ewaluację frekwencji na dodatkowych zajęciach, liczby wykonanych prac. Oceniano też ich poziom. Oryginalną formą ewaluacji były tzw. interakcje – testowanie scenariuszy lekcji i raporty dotyczące oceny scenariuszy za pośrednictwem strony internetowej.

Do sposobów ewaluacji należy też prezentacja wyników i sprawozdanie. Jedna ze szkół znalazła ciekawą ich formę – zamieszczała cyklicznie na stronie internetowej raporty i sprawozdania przygotowywane przez nauczyciela - koordynatora i uczniów.

Nieraz ewaluacja jest traktowana jak najmniej ważny element projektu. Nie jest konsekwentnie realizowana w stosunku do zapisów z wniosku aplikacyjnego.

Rzadko odbywa się ewaluacja zewnętrzna, zwykle w postaci prezentacji wyników dla środowiska lokalnego i sprawozdań dla władz lokalnych. W niektórych przypadkach szkoły są zobowiązane do przedstawienia raportu ze współpracy i realizacji projektu władzom lokalnym.

Dwie szkoły podlegały audytowi finansowemu F.R.S.E. Podczas wizytacji przeprowadzonej przez Kuratorium Oświaty w Katowicach w jednej ze szkół miała miejsce hospitacja zajęć związanych z projektem.

9. Trudności w realizacji projektu

Z pewnością zmieniło charakter projektu niezyskanie zgody na udział przez kilka szkół spośród tych, które go przygotowały. Szkoły musiały podjąć decyzję w sprawie koordynacji projektu, gdy nie został zaakceptowany udział szkoły koordynującej. Zubożyło projekt niewyrażenie zgody na kontynuację pracy jednej ze szkół przez agencję narodową po I roku realizacji. Zmiany kadrowe i sprawy związane z życiem prywatnym nauczycieli zadecydowały o uszczupleniu zespołu realizującego projekt w polskiej szkole.

Trudność w realizacji projektu stanowiły bariery mentalne u uczniów i rodziców. Ubożsi uczniowie obawiają się nowych sytuacji, nie chcą angażować się w realizację projektu. Problemem jest również trudna sytuacja materialna uczniów i ich skromne warunki mieszkaniowe, uniemożliwiające przyjęcie w domu uczniów z zagranicy.

W jednej ze szkół ponadgimnazjalnych początkowo uczniom brak było motywacji do pracy w projekcie.

Kłopot w projekcie językowym sprawiała bardzo słaba znajomość języka angielskiego u uczniów szkoły partnerskiej, co utrudniało komunikację i miało wpływ na początkowy brak integracji pomiędzy uczniami. Wciąż problemem jest bariera językowa u nauczycieli polskich.

Zdarza się, że szkoły partnerskie niechętnie wyrażają zgodę na udział uczniów w wizytach roboczych za granicą.

Problemem były też zmiany organizacyjne w realizacji projektu np. termin przyjazdu grupy do Polski w okresie świątecznym, większa, niż planowano liczba przybyłych uczniów, kłopoty rodzinne uniemożliwiające przyjęcie przez polskiego ucznia kolegi w domu.

Sporadycznie występowały drobne trudności związane z użytkowaniem sprzętu technicznego, bądź brakami w wyposażeniu weń. W jednym przypadku przewyciężono tego typu problemy poprzez zróżnicowanie zaawansowania technicznego i złożoności niektórych prac wykonywanych przez poszczególne szkoły.

Ponadto czasem szkoły ze względu na brak doświadczenia wyznaczały sobie zadania wymagające dużo pracy, nie zdając sobie sprawy z jej ogromu, co czasem powodowało opóźnienia.

Czasem problem stanowi brak systematyczności w komunikacji pomiędzy szkołami. Nieraz partnerzy nie respektowali harmonogramu. Brakowało konsekwencji w działaniach, czasem wywiązywania się z zadań. Jedna ze szkół partnerskich niedostatecznie przygotowała wizytę roboczą. W jednym przypadku nauczyciele szkoły partnerskiej nie zapewnili odpowiedniej opieki swoim uczniom w czasie wizyty zagranicznej. Szkoły różniły się podejściem do projektu – jedne pracowały z dużym zaangażowaniem, inne z mniejszym. Dwie szkoły sygnalizowały, że koordynator próbował narzucać wszystkim szkołom partnerskim własne rozwiązania.

Również niektóre szkoły polskie działają zbyt zachowawczo, nie uważają się za równoprawnych partnerów międzynarodowego projektu, przyjmują postawę bierności i wyczekiwania.

Procedury obowiązujące w programie, związane z przekazaniem grantu są zdaniem szkół zbyt skomplikowane. Niektóre szkoły sygnalizowały długie oczekiwanie na przesłanie dokumentów związanych z realizacją projektu i przekazanie grantu. Opóźnienia w przekazywaniu grantu stanowią dużą trudność – szkoły nie dysponują środkami pozwalającymi na zaliczkowanie kosztów wizyt zaplanowanych na jesień, są zmuszone ubiegać się o pomoc rady rodziców lub organu prowadzącego, albo rezygnować z wyjazdu.

W nielicznych przypadkach trudność szkołom sprawia zarządzanie grantem – szkoły nie potrafią wykorzystać w 100% przyznanych środków, lub jego większość przeznaczają na mobilności.

Trudność stanowi także zdaniem szkół zbyt obciążenie programu obowiązkami administracyjnymi.

10. Współpraca ze szkołami partnerskimi

(Na czym polegała, jak podzielono zadania, czy można ją określić jako współpracę wysokiej jakości)

Na ogół szkoły partnerskie pracują z dużym zaangażowaniem. Wywiązują się dobrze ze swoich zadań. Szkoły wzajemnie motywują się do pracy. Podchodzą do realizacji zadań ambitnie. Często duże zasługi dla realizacji projektu ma jego koordynator - dobrze przygotowuje wnioski o udział, plan pracy, formułuje zadania, opracowuje raporty. Na ogół dobrze zorganizowane są wizyty. Często prezentacja pracy szkół zagranicznych podczas wizyt jest inspirująca dla polskich szkół. Polscy nauczyciele i uczniowie zwykle za granicą

spotykają się z serdecznością i gościnnnością.

Z kolei przedstawiciele szkół zagranicznych podkreślają doskonałą organizację wizyt roboczych w Polsce, ich bogaty program, serdeczność, gościnnność polskich gospodarzy.

Czasem po zakończeniu projektu szkoły będą kontynuowały współpracę ze szkołami partnerskimi. Pomędzy nauczycielami nawiązały się serdeczne, trwałe kontakty.

Niemniej w pojedynczych wypadkach występują pewne problemy. Nie zawsze szkoły partnerskie wywiązywały się w terminie z zadań. Ze względu na partnerów zagranicznych ograniczany jest zakres prac. Zdarza się, że koordynator sam podejmuje decyzje dotyczące projektu. Nieraz zaangażowanie szkoły polskiej jest o wiele większe niż partnerów zagranicznych. Czasem wycofuje się z projektu jedna ze szkół, co ma wpływ na realizację zadań.

Szkoły przeprowadzały badania, gromadziły informacje, przysyłały sobie materiały związane z realizacją projektu. Nauczyciele opracowywali scenariusze, przygotowywali produkty końcowe. Szkoły wspólnie organizowały wystawy prac uczniów. Czasem współpraca ogranicza się do przekazywania informacji o przebiegu projektów i wymiany prac uczniów, nie polega na kooperacji.

Szkoły kolejno organizowały wizyty robocze. W jednym przypadku współpraca ograniczała się głównie do organizacji wymiany zagranicznej.

W projekcie językowym część zadań wiąże się z przygotowaniem wizyty roboczej i wymiany uczniów. Szkoły wspólnie realizują zajęcia, wyjazdy w teren, przygotowują produkty końcowe.

Informacja finansowa dotycząca realizacji projektu

(Jeśli się pojawiła)

Szkoły starały się wykorzystywać 100% grantu. Sygnalizowano, że pełne wykorzystanie przyznanych środków z korzyścią dla szkoły wymaga wiele pracy. Jedna ze szkół nie wykorzystwała części grantu przeznaczonej na jedną z wizyt zagranicznych i wystąpiła o obniżenie grantu. Poza tym bardzo zachowawczo realizowała grant w jego części, która mogłaby być przeznaczona na realizację projektu w szkole.

Na ogół szkoły przeznaczają część środków na potrzeby związane z bieżącą realizacją projektu. W dwóch przypadkach wydano niewiele środków na ten cel.

Zwykle szkoły starały się z kwoty zmiennej opłacić wyjazdy za granicę jak największej liczby nauczycieli i uczniów.

20% grantu przekazują szkołom władze lokalne - czasem od razu na początku realizacji projektu, czasem w miarę potrzeb, w jednym przypadku późno, prawie pod koniec roku szkolnego.

Ponadto szkoły korzystają także z dodatkowych środków, służących do realizacji projektu - szkoły wspierają czasem władze lokalne, sponsorzy, Rada Rodziców.

Zwykle dodatkowe środki są potrzebne na organizację wizyty w Polsce i ufundowanie nagród dla uczniów uczestniczących w konkursach.

Uwagi beneficjenta dotyczące zarządzania grantem

Szkoły zwracały uwagę na późne przekazanie I raty grantu i wynikające z tego trudności.

Na ogół dobrze układa się współpraca z władzami lokalnymi. Środki przekazywane są we właściwym terminie. Władze lokalne działają sprawnie i wykazują elastyczność, zrozumienie i pomoc w trudnych sytuacjach. W jednym przypadku dyrektor szkoły uzyskał specjalne pełnomocnictwo od władz lokalnych, a środki przekazywane były od razu na konto szkoły. W jednym przypadku drobne problemy proceduralne związane z przekazaniem grantu pojawiły się jedynie na początku realizacji projektu ze względu na zmiany kadrowe

w magistracie i brak doświadczenia nowych pracowników w kwestiach związanych z realizacją podobnych projektów.

Szkoły zgodnie stwierdzały, że granty pozwoliły na wzbogacenie bazy dydaktycznej.

Zdecydowanie pozytywnie oceniane są zmiany finansowych warunków udziału w programie i zasad rozliczania grantu w bieżącej edycji programu Comenius.

Uwagi prowadzących monitoring

(Jeśli się pojawiły)

czasem dobre oszczędne zarządzanie grantem, szukanie sponsorów

W większości przypadków widoczne jest dobre zarządzanie grantem. Szkoły szukały oszczędności, by jak najlepiej wykorzystać przyznane środki. Udało im się kupić wiele cennych pomocy naukowych i sprzętów. Opłacono koszty wycieczek, związanych z projektami, kupowano materiały służące do realizacji projektu. Szkoły starały się także zwiększać liczbę mobilności zagranicznych tak nauczycieli, jak i uczniów.

W dwóch przypadkach środki były wydawane głównie na mobilności, niewiele na realizację projektu w szkole. Tymczasem w jednej ze szkół potrzebny byłby sprzęt, służący do pomiarów zanieczyszczeń środowiska naturalnego. W jednym przypadku szkoła twierdziła, że grant obejmuje zbyt mało środków na wyjazdy uczniów, ale możliwe byłoby zorganizowanie wyjazdu liczniejszej grupy uczniów na wizyty robocze do szkół partnerskich.

W jednym przypadku szkoła zrealizowała budżet bardzo zachowawczo, nie podjęto działań zmierzających do pełnego wykorzystania przyznanego grantu.

Na ogół istnieje dobra współpraca pomiędzy dyrektorem i koordynatorem projektu w sferze związanej z finansami projektu. Grantem zarządza albo dyrektor szkoły albo nauczyciel koordynator.

Dokumentacja finansowa projektu prowadzona jest prawidłowo, w niektórych przypadkach wzorowo. Wydatki związane z projektem są na bieżąco monitorowane.

W jednym przypadku władze lokalne opracowały i przekazały szkole na piśmie procedurę przekazywania grantu i współpracy przy realizacji projektu. Jest to cenny pomysł, który eliminuje nieporozumienia i wprowadza ład do współpracy. W jednym przypadku władze lokalne wychodząc naprzeciw oczekiwaniom szkół i pragnąc wprowadzić jednolite zasady realizacji grantów same zaproponowały przyznanie diet uczniom wyjeżdżającym za granicę w ramach projektu.

IV. Wnioski

1. Efekty, rezultaty programu – osiągnięcia szkół, znaczenie pracy w projekcie dla uczniów, kadry, miejsce projektu w pracy szkoły /trafność projektu/, wnioski z wywiadu finansowego

Do najważniejszych osiągnięć szkół realizujących projekty, poddanych w bieżącym roku monitoringowi należy zaliczyć doskonalenie metod pracy, rozwijanie u uczniów umiejętności kluczowych - czytania, znajomości matematyki, pracy w grupie, postaw proekologicznych, rozwój edukacji artystycznej, realizacja projektu we współpracy z uczniami niepełnosprawnymi i w środowiskach defaworyzowanych. W szkołach nastąpiła aktywizacja grona pedagogicznego. W kilku przypadkach szkoły znakomicie rozwinęły współpracę ze środowiskiem – organizowały np. konferencje, fora, uroczystości. Często tematyka projektu należy do trudnych, dobrano ją tak, by osiągnąć cele ważne dla szkoły.

Projekty umożliwiają rozwój zainteresowań, poszerzenie horyzontów nauczycieli. Wpływają na ich doskonalenie. Czasem szkoły podejmują kompleksowe działania w dziedzinie doskonalenia, projekt zachęca do udziału w licznych kursach. W wielu przypadkach nauczyciele podjęli naukę języka angielskiego. Szczególnie w tegorocznym monitoringu widoczny jest wpływ projektu na stosowanie przez nauczycieli nowoczesnych metod i zaawansowanych środków technicznych i nowoczesnych pomocy dydaktycznych.

ERROR: ioerror
OFFENDING COMMAND: image

STACK: